

CULTUURKRITIEK

Ann Van Sevenant, *Levensecht. Nep is geen optie*. Antwerpen-'s-Hertogenbosch, Gompel & Svacina, 2021, 209p, ISBN 978 94 6371-298-9, € 25.

Het nieuwste boek van Ann Van Sevenant is een strijdschrift, bedacht vanuit een grote bewogenheid en bezorgdheid voor het welzijn van de mensheid in een bedreigde wereld. In dit perspectief situeert zij zich in een eeuwenoude traditie van auteurs die zich ergeren aan bedrog en valse schijn. Deze traditie gaat van Zarathustra (over wie Van Sevenant veel heeft geschreven), en Jeremias ('Jerusalem! Jerusalem! Bekeer U!') over Erasmus en Luther tot Leopold Flam (met Jan Wüst wellicht haar belangrijkste leermeester) en Slavoy Zizek (wiens slogans zij niet lust). Enerzijds gaat Ann Van Sevenant met haar stellingen recht door zee. Anderzijds verlaat ze soms de brede weg van haar eenduidig betoog en wijkt ze uit naar zijpaden, soms even grillig als de rhyzomen van Gilles Deleuze, om te vertellen hoe de menselijke zoektocht naar zin heel onvoorziene wegen moet exploreren. Alleen onvoorzichtige stuurlui gaan recht door zee en kunnen niet laveren, waardoor ze op de klippen gaan. Op de genomen zijpaden ontdekt de auteur dat vele mensen het zich in hun pogingen tot levensechtheid dikwijls heel moeilijk maken en zelfs anderen met 'de beste bedoelingen' in moeilijkheden brengen. Van Sevenant trekt daar lessen uit. Het belet haar niet de lezer wel eens te vermaken met hilarische citaten, zoals dat van een negentiende-eeuwse vreemde vogel, de anarchist en vegetariër Elisée Reclus (1830-1905) die een werkkameraad schrijft dat: 'de mens oneindig veel dankt aan zijn opvoeder, het dier'(100). Zou de geograaf en wereldreiziger Reclus hierbij ironisch gedacht hebben aan de adders, de eksters, de muggen, de padden, de tarantula's en de wespen?

In het bewandelen van de zijpaden dialogeert Ann Van Sevenant met filosofen, meestal (partiële) geestesgenoten, zoals Sylviane Agacinski, Giorgio Agamben, Benjamin Fondane (op wie ze promoveerde), Martin Heidegger, Friedrich Nietzsche en Mario Perniola, die haar en ons eraan herinneren dat die bepaling van de humane authenticiteit niet moeiteloos kan. Gecompliceerd is het hoofdstuk (VIII, p 153-173) over 'gender', een thema dat vandaag veel aandacht krijgt in de media. Van Sevenant tracht te verhelderen hoe zij in een kluwen van politieke hypercorrectie, wat de Fransen eleganter *une tarte à la crème* noemen, gendercreativiteit, genderidentiteit, genderinclusie, genderneutraliteit, genderstrijd en transgender in de sfeer van de menselijke waardigheid kan binnen halen en houden zonder verstrikt te geraken in dubbelzinnigheden of voorwaarden die gemeenschappen zichzelf opleggen. Nogmaals, gemakkelijk lijkt dat niet te zijn in een strijd waarin vooroordelen weelderig tieren: 'Daarom blijf ik menen

dat vooroordelen vrij moeten kunnen circuleren om te kunnen uitbreken, op voorwaarde dat er discussiebereidheid is. De waardigheid van de persoon staat voorop bij de deelnemers aan het debat, zeker als ze bereid zijn om door de eerste indrukken heen te kijken en de persoon te zien. Gelijkwaardigheid verwijst niet naar de gelijke waarde van alle mensen, maar eerst naar wie de ander met waardigheid behandelt. Gelijkwaardigheid is geen recht dat we kunnen opeisen, maar een keuze die we maken, een primordiale keuze, nog voor enige ontmoeting plaatsvond'(173). Hier is niet duidelijk wie de keuze bepaalt. Overheersen het arbitraire, de belangen van ideologische groepen en het eigenmachtige van procedures en wetsbepalingen niet als we gelijkwaardigheid van keuzes laten afhangen? Moeten we niet eerst en vooral, onvoorwaardelijk de waardigheid van de mens als een gegeven vooropstellen? Zodra iemand *is*, verdient hij/zij als *iemand* te worden erkend en behandeld, als doel, zou Kant zeggen tegen de achtergrond van een oude spirituele traditie, als Gelaat, om met Lévinas te spreken. Dit onvoorwaardelijke geldt dus eveneens ten aanzien van boosdoeners, dus ook ten aanzien van mensen die anderen niet als gelijkwaardig behandelen of opvatten. Stellen we dit voorop, dan beseffen we vlug dat niemand lang bij zelfbepaling, zelfbeschikking of zelfontwikkeling kan zweren zonder de zelfverdediging waarbij men zich verweert tegen de ander. Ook de ijver voor sociale cohesie wordt op de proef gesteld als mijn zelfbeheer primeert in de confrontatie met wie 'nee' zegt tegen mij. Overigens, politieke despoten hechten eveneens veel belang aan sociale cohesie.

Het thema van de menselijke waardigheid verwijst uiteraard naar de titel van dit boek dat nagenoeg voortdurend uitnodigt tot discussie en verdere reflectie. Die titel luidt 'Levensecht'. Dit woord heeft ethische en spirituele connotaties (Zarathustra, Boeddha, Jezus). Die associatie laat zich vooral voelen als de auteur 'Levensecht' tegenover 'nep' plaatst. Het is datgene wat ze afkeurt als bedrieglijk, heimelijk, incorrect, leugenachtig, onecht, onjuist, onoprecht, onwaar en vals. Daarom kunnen we ons niet voorstellen dat, in de geest van het boek, de werkelijkheid 'leven' in de wetenschappelijke sfeer van de biologie past. Deze laboratoriumwetenschap kan immers niets aanvangen met wat de wijsheidstraditie ons over de eigenheid of authenticiteit van het menselijk leven aanreikt, ook niet met wat we in onze alledaagse beeldentaal zeggen. We hoeven de biologie daarvoor niet te raadplegen, zoals we ook geen cardioloog om advies dienen te vragen om te weten of we het mogen riskeren iemand hartelijke groeten over te maken.

Aanvaarden we ons leven en volgen we de opschepperige en puberale slogans van een Cioran niet dat het leven geen zin heeft, dan is het duidelijk dat onwaarachtigheid geen optie is, niet iets dat we beogen. Van Sevenant herinnert er ons aan dat het woord 'nep' afkomstig is van het Duitse werkwoord 'neppen' (13), iemand oplechten of plukken, om bijvoorbeeld in handelspraktijken een valse winst binnen te halen. Vanuit haar verontwaardiging waarschuwt de auteur: 'Het doelbewust vervormen van de werkelijkheid met misleidende ingrepen

behoort tot de alom gekende praktijken van bedrog. Wordt daar geen weerstand aan geboden, dan kan dat leiden tot bedenkelijke gewoontevorming en zelfs aanleiding geven tot de rechtvaardiging van malafide handelingen. Als niemand in de buurt is om ter verantwoording te roepen, breiden deze vormen van oplichting zich uit als een olievlek. Uiteraard associëren we deze graad van misleidingen niet met criminele misdadigheid, maar toch zijn ze in principe ontoelaatbaar, vooral als ze tot navolging uitnodigen of als de goedgelovigheid van anderen wordt misbruikt. Kortom, als netwerken van neprelaties, nepmotivaties en nepperspectieven het van ons overnemen, dan is niet de robotisering het grootste gevaar dat ons opwacht. De waarheid verbergen is één ding, maar de waarheid buiten spel zetten is een niet te onderschatten bedreiging van onze vrijheid en dan is het zeer de vraag wie daar beter van wordt'(12). De auteur stuurt dus aan op verweer: 'Om al deze redenen stel ik voor om een aparte plaats te reserveren voor een meer bezonnen leefwijze, en als het even kan, om de filosofische leefwijze niet verloren te laten gaan. Kritisch in het leven staan is onontbeerlijk, althans als we willen ingaan tegen wat ons wordt aangeprept, omdat het affirmatief in het leven staan een beter alternatief is dan het grijpen naar een nieuw masker. We kunnen terecht bij wie het ons voordeed, zowel voor de ontwikkeling van bedachtzaamheid als mentaal vermogen als voor het niet wegstijven van de werkelijkheid en het durven nemen van risico's'(24).

Ann Van Sevenant, auteur van talrijke boeken in het vlak van de ethiek, de esthetiek en van de Oosterse spiritualiteit, heeft dus andermaal een bijzonder geëngageerd essayistisch werk geschreven. Haar pleidooi voor het alternatief van de filosofische leefwijze domineert het hele boek. Het gaat om een leven van zelfondervraging in een sfeer van openheid, zonder dewelke we onderduiken 'in misnoegdheid of in nostalgisch verlangen. Wellicht sluiten we ons ook af van onze betrokkenheid op de mensen en de dingen om ons heen. Daarmee is de kans klein dat ons iets wordt ingegeven door anderen of dat we iets laten ontstaan uit wat voorgegeven is. Met het scheppen daarentegen van een kader voor een levensecht bestaan, zetten we in op ons individueel potentieel en dat geeft tegelijk een inkijk in een mogelijk samenwerkingsverband'(199).

Jacques DE VISSCHER (Sint-Denijs-Westrem)